

Tekstproduksjonsstudier som medievitenskapelig forskningsområde

ESPEN YTREBERG

”Tekstproduksjon” kan man kalle området for medievitenskapelig forskning som kombinerer et studium av produksjons- og tekstleddet teoretisk, metodisk og/eller empirisk. Innenfor medie- og massekommunikasjonsforskningen har tekstproduksjonsforskning en nokså tvetydig status. På den ene siden er antallet medievitenskapelige arbeider som kan kalles tekstproduksjonsstudier beskjedent, iallfall dersom man sammenligner dem med den betydelige aktiviteten som resepsjonsstudiene har utvist i å kombinere et studium av teksten med et studium av resepsjonsprosesser. Men samtidig er det å kombinere produksjons- og tekstleddet en sentral del av medievitenskapens større enhetsprosjekt. Når er det riktignok meget problematisk å overhodet snakke om noen ”enhet”. Det er vel så vanlig blant forskere å beskrive medievitenskapen som en løs ansamling av fagområder rundt felles forskningsobjekter. Det er imidlertid et faktum at medievitenskapens fagutvikling er nert bundet sammen med tanken om et integrert perspektiv på massekommunikasjonsprosesser. I den grad medievitenskapen kan gjøre krav på noe felles grunnlag, står forestillingen om en kontinuerlig prosess som binder sammen produksjon, tekst og resepsjon helt sentralt. Her ligger samtidig mye av grunnlaget for medievitenskapen som et tverrfaglig prosjekt. I likhet med resepsjonsstudiene setter tekstproduksjonsstudiene i scene et møte mellom humanistiske tekststudier og samfunnsvitenskapelige studier av kontekster og institusjoner. Integreringsprosjektet er institusjonelt sementert gjennom dannelsen av en rekke forskningssentre og -institutter med en tverrfaglig tilnerming til medier og massekommunikasjon, ikke minst i Norden.

Denne artikkelen diskuterer tekstproduksjonsstudiene i lys av disse større forskningsagendaene: ønsket om å *se massekommunikasjonen som én integrert prosess, og tanken om en integrering av humanistiske tekststudier og samfunnsvitenskapelige kontekststudier*. I drøftingen kommer eksempler stort sett til å bli hentet fra fjernsynsforskningen. Om medieperspektivet på den måten blir begrenset prøver artikkelen til gjengjeld å trekke på fjernsynsforskning som er gjort innen forskjellige medievitenskapelige fagtradisjoner. For om antallet tekstproduksjonsstudier er begrenset er de samtidig spredte til flere av mediefagets underdisipliner; Man finner dem i journalistikkforskningen, i det som gjerne kalles produksjonsstudier, og i forskningen på medieinstitusjoner.

Felles for mange av de ”klassiske” fjernsynsstudiene som bruker både et produksjons- og et tekstperspektiv er at sammenhengen mellom de to framstår som noe løs og uavklart. Som eksempler kan nevnes Herbert Gans’ klassiske journalistikkstudie *Deciding What’s News* (1980) og den bredt anlagte studien av serien *Coronation Street* (Dyer/Geraghty/Jordan/Lovell/Paterson/Stewart 1981). I begge tilfeller dekkes både produksjons- og tekststadiet med analyser. Men det skjer ikke ved at forskerne kartlegger konkrete produksjonsprosesser og sammenstiller dem med de spesifikke tekstene som er resultatet av dem. Isteden gjør de intervjuer og observasjoner som er rettet mot en mer generell karakteristikk av produksjonen. Og de gjør en relativt frittstående kvalitativ tekstanalyse av en eller flere tekster. Resultatet både i *Deciding What’s News* og i *Coronation Street* er at undersøkelsen metodisk og analytisk faller i to. De to delene kan nok sies å bidra til et felles totalbilde; De demonstrerer at metodikkene ikke er uforenlige, og de stiller sammen empirisk materiale på en måte som i høyeste grad er fruktbar. Men selve sammenhengene mellom produksjon og tekst blir i liten grad drøftet teoretisk i disse arbeidene, og de blir ikke fulgt opp på det metodiske og empiriske planet.

Selv om disse studiene er tverrvitenskapelige i sitt oppslag, avspeiler de dermed samtidig en tendens til spesialisering som har foregått innenfor medievitenskapens felles paraply, og som i stor grad har virket mot integreringsambisjonene. Ikke minst finnes skillet mellom samfunnsvitenskap og humaniora fremdeles der i medievitenskapens metodikk og analytiske praksis. Medieorganisasjonenes strukturer, forholdet mellom dem og produksjonen i dem er blitt etablert som tre distinkte samfunnsvitenskapelige forskningsområder (med journalistikken som et slags eget, fjerde område). Og på den humanistiske siden finnes et spekter av tilnerminger til tekst; sjangerstudier, fortelleanalyse, semiotikk, tekstlingvistikk, for å nevne noe. Den metodiske utviklingen og de konkrete utformingene av empiriske undersøkelser skjer i overveiende grad innenfor disse underdisiplinene. Det sier seg selv at tekstproduksjonsstudier da lett vil arte seg som relativt løse sammenstillinger av to eller flere slike tradisjoner. Men hvis det er dekkende å si at metodisk og empirisk *samordning* av produksjon og tekst er et relativt lite utforsket område, hva kan årsakene vere?

Kritikk av intensjonalitetsbegrepet

Én mulig grunn er at de teoretiske drøftingene ikke har vært tilstrekkelig uttømmende i behandlingen av forholdet mellom produksjon og tekst. Sentral i denne sammenhengen er den medievitenskapelige kritikken av intensjonalitetsbegrepet. Det finnes en vel utbygd litteratur med kritikk av individentsentrerte, elitekulturelt avledede forestillinger om det ene verket og skapelsen av det ved hjelp av individuell, kreativ intensjon (blant andre Alvarado 1982, Bruun Andersen 1988, Murdock 1993, Newcomb/Alley 1983). På en overbevisende måte argumenterer disse forskerne for at teorier om fjernsynsteksters tilblivelse må være teorier om kulturindustriell produksjon. Dermed må hierarkiseringen, arbeidsdelingen og det kollektive i tekstproduksjonen stå sentralt. Men utover den kritiske diskusjonen av intensjonaliteten ser det ut til at produksjonsstadiet i liten grad har blitt relatert til den bredere massekommunikasjonsprosessen gjennom teoretisk drøfting. Det er iallfall konklusjonen i Manuel Alvarados britiske oversikt over feltet, skrevet på et tidspunkt da det meste av den toneangivende britiske forskningen var gjort. Hans konklusjon er harsk: ”As far as theoretical work on film and television is concerned I would venture to suggest that *nothing* has been published on production” (Alvarado 1982: 2, forfatterens kurs.). I amerikanske produksjonsstudier har utviklingen om noe gått mot en

viss rehabilitering av forestillinger om individuell intensjon og kreativitet innenfor fjernsynsorganisasjonens rammer (Newcomb/Hirsch 1994, Thompson/Burns 1990).

Når det så gjelder de empiriske undersøkelsene som gjøres innenfor produksjonsstudiene, er flertallet av dem studier bare av selve produksjonen, eventuelt studier der tekstlige perspektiver heftes på som lite utviklede vedheng. Videre finnes det en klar tendens til konsentrasjon rundt produksjonen av enkelte programmer og rundt den kreative kjernen i produksjonsteamene. Både de programpolitiske overlegningene som foretas på toppledernivå, og den programskjema-konstruksjonen som foregår samme sted, er i relativt liten grad kartlagt (unntak er Caldwell 1995, Gitlin 1983). Hva er det så som har hindret produksjonsstudiene i å utvikle begreper, modeller og konkrete analyser av produksjonens samspill med teksten? En mulig forklaring er at den toneangivende litteraturvitenskapelige kritikken av intensjonaliteten, som nyter en stor grad av aksept også innenfor medievitenskapen, ikke legger til rette for noen integrering. Siden de anti-intensjonalistiske synspunktene til nykritiske teoretikere som W. K. Wimsatt og Monroe C. Beardsley (1989) innledet en historisk-biografiske metoden i litteraturvitenskapen, har det vært et dominerende syn at en teksts mening verken kan eller bør tilbakeføres til noen intensjon på avsendersiden. En slik tilbakeføring oppfatter Wimsatt og Beardsley som en uholdbar, psykologiserende projeksjon, en "intentional fallacy". Den anti-autorale posisjonen har vært rådende både innenfor nykritisk og strukturalistisk basert tekstanalyse, og innenfor dens poststrukturalistiske etterfølgere. Der har den om noe blitt skjerpet ytterligere, som i Roland Barthes' sene arbeider, der han demonstrativt skriver om "forfatterens død" (Barthes 1977; se også Foucault 1977). Poststrukturalismens tekstforståelse har blitt gjenstand for kritikk fra medievitere som kritiserer den for helt å ville sjalte ut handlings-aspektet på produksjonssiden (blant andre Gripsrud 1995, Tulloch 1990). Graham Murdock (1993) har ment at Barthes' formuleringer om forfatterens død helst skal forstås som en tidsbetinget polemikk mot visse tradisjonelle oppfatninger innenfor litteraturvitenskapen. Dersom man sørger for å holde en viss avstand til de mer individentsentrerte og romantiske forestillingene om hva intensjon er, kan man fastholde tanken om en sammenheng mellom produksjon og tekst, ifølge Murdock. Han leverer en sterk argumentasjon for at et integrert tekstproduksjonsstudium er både mulig og ønskelig. Men han sier ikke hvordan man skal komme videre, fra det som er teoretisk mulig og ønskelig til det som er teoretisk begrunnet – og han sier ikke hvordan man skal komme videre derfra til det som er metodisk og analytisk gjennomførbart.

Den relative autonomiens problem

Stuart Halls artikkel *Encoding/decoding* (1992) representerer et av de mest innflytelsesrike forsøkene på å gi en teoretisk og begrepslig ramme for relasjonene mellom tekst og kontekst, både i fjernsynet og i massekommunikasjonsprosessen generelt. Den har avfødt en atskillig mer omfattende drøfting av relasjoner mellom tekst og resepsjon enn av relasjoner mellom tekst og produksjon. Artikkelen er imidlertid sentral også i tekstproduksjonens sammenheng, med sitt begrep om innkoding (*encoding*). Gjennom dette begrepet og pendanten *dekoding* forsøker Hall å ta vare på både det rettede i kommunikasjonsprosessen (fra en avsender til en mottaker) og måten prosessen involverer et meningsaspekt. Hall låner en formulering fra Marx og karakteriserer prosessen som "a passage of forms" (:128). Halls drøfting er formulert i opposisjon mot lineære forestillinger om kommunikasjonsprosessen, og deres tendens til å ignorere kommunikasjonens *diskursivitet*, som han formulerer det. I artikkelen prøver Hall å formulere en teori som innarbeider semiotiske innsikter. Den beskriver tekster som tegnstrukturer, og tar med

det diskursiviteten i betraktning. Ifølge Hall kjennetegnes både innkoding og dekodning av en kombinasjon av *determination* og *relative autonomy*. I overgangen mellom produksjon og tekst oppstår elementet av autonomi, når teksten oppstår som en *meaningful discourse*.

Med begrepet *relative autonomy* introduserer Hall et element av grunnleggende usikkerhet i forholdet mellom massekommunikasjonens tre instanser. Men i sine grunnleggende trekk er Halls ”encoding/decoding”-modell samtidig en kontinuerlig modell, der produksjon, distribusjon og resepsjon sees som ett lukket system. For Hall er det et overordnet mål å gjøre rede for den selvopprettholdende logikken i kapitalistisk vareøkonomi. Det kan derfor sees på som et forsøk på å sette grenser for usikkerheten når han skisserer det velkjente spektret av tre mulige ”dekodinger”: *dominant, negotiated* og *oppositional*. Tredelingen tar høyde for det usikre i forholdet mellom tekst og tolkning, men søker samtidig å begrense den, slik at elementet av determinering fremdeles kan dominere. Hall går derimot ikke videre i å drøfte hvordan sammenhengene mellom produksjon og tekst kan begrepssettes. I det hele tatt virker denne siden av modellen mindre utviklet. Hall tenderer mot å underbetone det diskursive nivået på avsendersiden og overbetone det på tekstsiden, der han bare sn akker om ”programme as meaningful discourse”, og ikke om tekstens materielle aspekter. Det er et problem hos Hall at etableringen av ”meaning structures” ser ut til å skje idet produksjon blir til tekst, altså etter selve produksjonsprosessen. Hall nevner riktignok at også produksjonen har et diskursivt aspekt (:129), men han relaterer ikke denne observasjonen til selve *encoding/decoding*-modellen. Dermed kommer Hall ner opptil å oppfatte produksjons/tekst-forbindelsen som en passasje fra et materielt produksjonsnivå til et nivå av immanent tekstmening. Selv om *Encoding/decoding* er skrevet i uttalt opposisjon til lineære kommunikasjonsmodeller, inviterer den dermed til å se tekstproduksjon som en lineær prosess, i den forstand at produksjon der kommer ”først”, tekst ”etterpå”.

Det som er underbeskrevet i Halls modell er altså avsendersidens diskurser og den måten de bidrar til prosessen på. Her finnes det muligheter til å utvikle diskusjonen av tekstproduksjonens sammenhenger videre. Forskerbidrag serlig fra de senere årene har på forskjellig måte satt søkelyset på hvordan tekstproduksjon forutsetter en teksttolkende aktivitet på avsendersiden (blant andre Cottle 1995, Dornfeld 1998, Ekstrom 1998, Helland 1992, Jacobs 1996, Schudson 1995). For å kunne sette i gang en tekstproduksjonsprosess, må aktørene ta del i en felles forståelse av de typer tekster produksjonen gjelder. Vi står med andre ord overfor et kretsløp der tekstproduksjon forutsetter at aktørene tolker tidligere tekster, for så å forhandle og samordne disse tolkningene. I dette kretsløpet er tekstproduksjonens aktører hele tiden samtidig teksttolkere, som Allan Bell (1991: 99) har påpekt. Vekselvirkningen mellom produksjon og tolkning er rett og slett et grunnvilkår for tekstproduksjonen i det hele tatt. Bare gjennom produksjonsprosessen kan en tekst tre fram, og bare gjennom erfaring med tekster kan en produksjonsprosess finne sted.

Innenfor en slik modell blir resepsjonsprosessen og produksjonsprosessen atskillig mer homologe enn hva tilfellet er hos Stuart Hall. Tanken om et samvirke mellom det produktive og det tolkende elementet er like viktig for studiet av tekstproduksjon som for studiet av tekst-resepsjon, noe Ronald N. Jacobs (1996) har pekt på. Både tekstproduksjon og tekst-resepsjon involverer subjekter som bygger opp et sett med forventninger til framtidig teksttolkning – en forventning som i sin tur er basert på tidligere teksttolkninger. Dette er verken mer eller mindre enn et spørsmål om grunnleggende hermeneutiske mekanismer. Enhver teksttolkende handling må bygge på et sett med forutforståelser av den aktuelle teksten – samt av de klasser av tekst den tilhører. Selve

teksttolkningen fungerer så delvis til å konsolidere, delvis til å revidere subjektets fordommer. Det er altså verken nødvendig eller riktig å postulere at teksten ”kommer før” tolkningen. Slik foregår det åpenbart ikke i produksjonen, og slik foregår det heller ikke i resepsjonen, siden teksttolkning som nevnt forutsetter for-dommer. I produksjon som i resepsjon er elementet av produktivitet, av subjektets menings-skaping, avhengig av et tolknings-element. I Hans-Georg Gadamer's tenkning om hermeneutiske prosesser er det et generelt poeng at ”interpretation is probably, in a certain sense, re-creation” (sitert i Wilson 1995: 46). For å gi et eksempel: Før en hvilken som helst nyhetssending kan bli produsert, må journalistene og de andre yrkesgruppene komme til produksjonen med en noenlunde utviklet forståelse av nyhetssjangeren de skal arbeide i generelt, og de aspektene av teksten de skal arbeide med spesielt. Både fagutdanning og praksis kan dermed i stor grad sees på som redskaper for å opparbeide et slikt tolkningsrepertoar.

Det å se tekstproduksjon og teksttolkning som gjensidig konstituerende, innebærer ikke bare at man betoner tolkningens konstruktive preg, men også dens kontinuitet. Produksjon av nyhetsprogrammer er for eksempel planlagt som en kontinuerlig pågående aktivitet, på tvers av hver enkelt nyhetssending. Den har dermed ingen egentlig definerbar begynnelse og slutt, men holder ved like et samspill av bekreftelse og revisjon, av repetisjon og forskjell. Denne kontinuerlige og gjensidige påvirkningen mellom tekster og tolkninger kan forankres i Charles Sanders Peirces forestilling om meningsproduksjon som en uendelig semiose. Peirce ser denne prosessen som en ”series of successive interpretants” som i prinsippet er uendelig (sitert i Nith 1995: 43). Kulturindustriell produksjon kan sees på som en form for disiplinering av sosial semiose, som utnyttes i tekstproduksjoner for å sikre kulturindustrien en planmessig og kontinuerlig strøm av tekster. I slik kulturindustriell produksjon oppstår det uvegerlig konflikt og maktkamp når individuelle tolkninger skal bringes i takt for å tilfredsstille tidsfrister, ressursrammer, policy og strategi. Og her er det produksjonens semiose skiller lag med resepsjonens. Mens massemedieresepsjon er konstruksjon av mening ut fra tekster som tolkeren i hovedsak er uten innflytelse på, er produksjonens semiose et sett med forhandlede prioriteringer som nedfelles i massekommunikasjonens tekster, og som dermed er valg gjort på vegne av publikum. Nok en viktig forskjell ligger i den organiserte rammen som tolkning i produksjonsleddet skjer i, en ramme som fordeler roller og makt ulikt mellom aktørene.

Mening i kontekst

I de senere årene har altså forskningen på tekstproduksjon i stigende grad inkludert bidrag som knytter sammen produksjonen og teksten ved å sette søkelyset på hvordan produksjon involverer tolkning, forhandlinger og kompromisser om tekst. Dermed integreres innsikter om meningsproduksjon og tekststrukturer med innsikter om beslutninger og prioriteringer som gjøres av aktører i en sosial og institusjonell kontekst. I flere medievitenskapelige fagdiskusjoner de senere årene har det blitt etterlyst forskning som gjør nettopp dette. En av disse fagdiskusjonene har tatt opp forholdet mellom politisk økonomi-tradisjonen og de såkalte kulturstudiene (cultural studies). Debatten har blant annet dreid seg om tendensen til en form for arbeidsdeling der politisk økonomi-tradisjonens forskere undersøker de økonomiske, politiske og institusjonelle strukturene som former massekommunikasjonens beslutningsprosesser, mens kulturstudiene tar for seg meningsproduksjonens område, altså tekstens strukturer av meningspotensiale og de meninger som realiseres i tolkningen av dem. Arbeidsdelingen har hatt som konsekvens at politisk økonomi-tradisjonen har konsentrert seg om massekommunikasjonens produksjonsside

og lagt vekt på de determineringer som gjør seg gjeldende der. Kulturstudiene har på sin side kartlagt forholdet mellom tekst og tolker på en måte som ofte synes å implisere et betydeligere element av forhandling av og motstand mot determinerende elementer (for en gjennomgang og drøfting, se Ferguson/Golding 1997). Flere forskere har ment at denne arbeidsdelingen er uheldig, og har tatt til orde for at produksjonens determineringer i større grad bør drøftes opp mot sosiale, kulturelle og teksttolkende prosesser i produksjonen (blant andre Born 1993, Curran 1996, Murdock 1997).

Fordi disse intitativene kommer i etterkant av en sterk forskerinteresse rundt resepsjon på 80- og 90-tallet, blir de av og til formulert i opposisjon til denne forskningens agenda, som polemisk betegnes som "revisjonisme" og "populisme". I nyere tekstproduksjonsstudier blir det imidlertid gjerne lagt vekt på hvordan tekstproduksjon i har viktige felles trekk med tekst-resepsjon, og derfor på mange måter kan trekke på denne forskningen (Dornfeld 1998, Jacobs 1996). Dessuten betoner de hvordan en slik forskning krever en samordning av tilnærminger til tekst og tilnærminger til (institusjonell) kontekst. Betydningen av slik samordning er blitt framhevet av Jan Ekecrantz. I drøftinger som tar utgangspunkt i nyere sosiologisk teori (Ekecrantz 1998a, 1998b) har han etterlyst medievitenskapelig forskning som utforsker samvirket mellom strukturer og aktører, mellom materielle og symbolske nivåer, mellom voluntarisme og determinisme. Middelveien mellom disse polene kan ifølge Ekecrantz best nås i medievitenskapen gjennom en forskningstilnærming som integrerer tekstlige og kontekstuelle aspekter – og som samtidig bygger bro mellom tradisjonelt humanistiske og tradisjonelt samfunnsvitenskapelige tilnærminger. Ekecrantz legger vekt på at dette ikke bør ende opp som et teoretisk postulat, mens tekst og kontekst i realiteten står uformidlet ved siden av hverandre i de faktiske undersøkelsene. Han går derfor til å peke ut visse begreper i nyere medievitenskap som kan peke mot en type forskning der tekst og kontekst reelt integreres, blant dem "meso-nivå", "diskurs", "sjanger" og "institusjon". Her stiller han seg på linje med andre forskere som har tatt til orde for studier som viser hvordan tekst og kontekst samvirker i konkrete, tids- og stedsbestemte, institusjonelle og sosiale kontekster (blant andre Corner 1997, Fairclough 1995, Schudson 1991).

Teoretisk sett er dette en posisjon som i og for seg ikke er spesielt kontroversiell i nyere medievitenskap. Som tidligere nevnt oppstår problemene kanskje først og fremst når prinsippene skal realiseres i konkret forskning, siden tekstproduksjonsforskningen rommer vitenskapsteoretiske problemer som vil forplante seg til det metodiske og empiriske området. Når Jan Ekecrantz (1998b) framhever nyere nordiske, vitenskapelige arbeider som skal vise slik reell integrering av tekstlige og kontekstuelle perspektiver, er det da også snakk om arbeider som empirisk og metodologisk er konsentrert om tekster, og som med "kontekst" primert forstår diskursiv, institusjonell og/eller sjangermessig tilhørighet. "Kontekst" kan imidlertid også forstås som de konkrete produksjons- og resepsjonsprosesser som tekstene inngår i. Hvordan kan så de metodiske og empiriske utfordringene løses i forskning av denne siste typen?

Tre strategier for tekstproduksjonsforskning

Tekstproduksjonsforskningens konkrete metodiske og empiriske prioriteringer vil i stor grad avhenge av hvordan forskeren velger å hankses med tidsaspektet. Siden kulturindustriell produksjon (og fjernsynsproduksjon i utpreget grad) preges av det serielle og det kontinuerlige, byr den på prosesser som utfolder seg over lang tid. Åtviklingen av sjangere, formater, organisasjonsstrukturer og profesjonskulturer skjer over måneder og år. Dersom man ønsker å gjøre slike komplekse, langvarige prosesser til gjenstand for

undersøkelse, vil det vere naturlig å undersøke hvordan produksjon og tekst samspiller i en medieinstitusjon over tid. Når det gjelder en utpreget kontinuerlig form for produksjon som fjernsynsnyheter, kan man for eksempel følge planleggingen og implementeringen av en nyhetssending, med særskilt vekt på de forhandlingene og kompromissene om tekst som de involverer. Deretter tar man tak i det neste initiativ til å forandre formatet i vesentlig grad. Man undersøker hvordan denne endringsprosessen annet involverer endringer i aktørenes tolkninger av de forutgående programmene. Disse endringene forplanter seg til forhandlingene i produksjonen, og til et nytt, forhandlet kompromiss. Forskeren kan her søke å få fram hvordan disse forhandlingene på samme tid dreier seg om tekstvurderinger og om endringer i profesjonskulturen, i profesjonslegitimeringen, i den overordnede programpolitikken, i organisasjonens strukturer og ressursprioriteringer. Kompromisset er så i sin tur med på å danne grunnlaget for en endret tekst.

Ved å følge denne prosessen slik den knytter sammen produksjon og tekst over lengre tidsperioder, kan man altså få et bilde av hvordan for eksempel sjangere og profesjonskulturer holdes ved like og revideres. Dette kan man kalle en *vekslingsstrategi* for forskning på tekstproduksjon. (Blant arbeider der den er realisert helt eller delvis er Anderson 1990, Djerf Pierre 1996, Tulloch/Alvarado 1983, Ytreberg 1999). Fortrinnet ved vekslingsstrategien er at den omsetter ny innsikt om tekstproduksjonen i et konkret forskningsopplegg som gjør det mulig å knytte forhandlinger og konflikter i produksjonen til tekstlige trekk, slik at man ser sammenhengene mellom prioritering og resultat. Dermed kan vekslingsstrategien hjelpe forskeren til å gjøre kulturindustriens ofte utpreget langsomme endringsprosesser til gjenstand for empirisk undersøkelse. Man kan blant annet gå fra å behandle sjangerens prosess-preg som et teoretisk postulat (Neale 1980) til også å undersøke den som et empirisk fenomen.

Hovedproblemet med vekslingsstrategien er at den forutsetter en empiri som lett blir stor og u håndterlig. Det er en meget omfattende jobb å fange inn samspillet mellom de forskjellige nivåene og stadiene i tekstproduksjonen over lengre tid. I tillegg vil det gjerne dukke opp et behov for å si noe om samspillet mellom institusjon og samfunn, og mellom tekstlig utvalg og sjangerens/formatets bredere utvikling. Samtidig innebærer vekslingsstrategien at undersøkelsene gjøres med en grad av nyanse og detaljering, slik at prosessens framdrift, dens forhandlinger og konflikter, trer tydelig fram. Men det er vanskelig å gå inn for den type "thick description" som antropologisk metode gjerne foreskriver – delvis av kapasitetsgrunner, delvis på grunn av begrensninger i metodevalg. Vekslingsstrategien vil gjerne kreve at man kartlegger et antall produksjonsprosesser som ligger bakover i tiden. Da kan observasjonsmetodikk i høyden gi et allmennt orienterende bilde av prosesser i dag som ligner de aktuelle prosessene av i går. Forskeren er henvist til å rekonstruere det konkrete forløpet i tekstproduksjonen gjennom intervjuer og dokumentanalyse. Den som går inn for en vekslingsstrategi, blir derfor gjerne henvist til å balansere mellom hensynet til å være konkret om samspillet mellom produksjon og tekst, og hensynet til å sammenfatte analysen av mange prosesser over lang tid. Da vil gjerne analysen måtte bli bygd opp rundt viktige vendepunkter i tekstproduksjonsprosessen – for eksempel en omorganisering som endrer profesjonenes stilling, eller en policyendring som krever betydelig endring av tekstforventningene. Den som følger en vekslingsstrategi må derfor vokte seg for å overrepresentere endring og underrepresentere gjentakelse.

Det tradisjonelle alternativet til vekslingsstrategien er *separeringsstrategien*. Som nevnt innledningsvis inneberer den at man behandler produksjon og tekst metodisk og analytisk separat, men presenterer dem i en samlet framstilling. Problemet her er mangelen på noen egentlig analyse av samspillet mellom produksjon og tekst på det metodiske

og analytiske planet. En tredje strategi er det man kan kalle *tilblivelsesstrategien*; forskeren følger Cn tekst, et program eller en serie fra det første initiativet via konseptutformingen og selve produksjonen til det tekstlige resultatet. Problemet her er det lineære og avsluttede preget som slike studier lett får; Tilblivelsesstrategien synes å passe bedre til elitekulturelle verk enn til den kontinuerlige produksjonen av tekster som preger så mye av kulturindustrien. Det finnes imidlertid gode grunner til at denne tilnermingen stadig har fottfeste. Først og fremst er den empirisk overkommelig. Videre er den godt egnet for observasjonsmetodikk. Det gir et rikere og mer nyansert empirisk tilfang enn dokumentanalyse og intervjuer, samtidig som det kan kombineres med disse. I denne typen empiriske undersøkelser er det dessuten fullt mulig å sett fokus på forståelse, forhandling og kompromisser om tekst (en serlig vekt på dette legger bl. a. Dornfeld 1998, Ekstrim 1998, Helland 1995, Saferstein 1992).

Mellom felles forskningsobjekt og enhetsvitenskap

Bak drøftingene i denne artikkelen ligger det som et premiss at større grad av faglig integrering er ønskelig i medievitenskapen generelt, og i tekstproduksjonsstudiene spesielt. Det er imidlertid verd å drøfte hva slags mål det er meningsfullt å operere med i denne integreringsprosessen. Mye tyder på at det er fåfengt å operere med forestillinger om en enhetsvitenskap, en faglig "kjerne" som andre fag tenkes å ha, og som medievitenskapen bør strebe mot. Som det ble pekt på i drøftingen av Stuart Halls "encoding/decoding"-modell, utgjør den "relative autonomien" mellom kommunikasjonsprosessens instanser et teoretisk hinder som det er vanskelig å tenke seg skulle falle bort. På mange måter har teoriutviklingen gått den motsatte veien. Den tradisjonen som har sitt utgangspunkt i Shannon & Weavers informasjonsteoretisk baserte modell, domineres av et sterkt lineært element, og av en tanke om direkte overføring av informasjonen fra en avsender via et budskap til en mottaker. De fleste senere modeller modererer påstandene om en lineær og direkte overføring i massekommunikasjonen. Stuart Halls innkodings/dekodingsmodell gjør det ved å tilføre en semiotisk meningsdimensjon. Resultatet er at både det punktet der meningen innkodes og det punktet der den avkodes blir grunnleggende *usikre*, idet de suspenderes mellom "determination" og "relative autonomy". Dersom man godtar at denne usikkerheten er et permanent og ikke-reduserbart element i massekommunikasjonen, har man samtidig satt en grense for integreringsprosjektet. Den drøftingen av utvekslinger mellom produksjon og tekst som gjøres i denne artikkelen, kan da i høyden regnes som et slags forsøk på å *oversette* mellom to instanser. Men det vil ikke kunne *overskride* skillet mellom dem, på den måten som tanken om en enhetsvitenskap ville kreve. Kanskje er det dermed slik at medievitenskapen vil måtte henvise forskerne til ukomfortable pendlinger mellom massekommunikasjonens instanser. Men det betyr ikke nødvendigvis at det er noe fåfengt ved den måten medievitenskapen har institusjonalisert integrerende forklaringer om massekommunikasjonen gjennom tverrfaglighet. Status innenfor tekstproduksjonsstudiene tyder på at dette langt fra er et fullendt prosjekt, verken i teoretisk, metodisk eller analytisk forstand.

Det innvendes imidlertid ofte mot tverrvitenskapelighet at den går på bekostning av den faglige fordypningen. Dessuten risikerer medieviterne å miste kontakten med kunnskapsutviklingen i "moderfag" som psykologi, sosiologi og litteraturvitenskap. I et foredrag ved den 13. nordiske konferansen for medie- og kommunikasjonsforskning tok Jostein Gripsrud til orde for at medieforskernes oppmerksomhet i større grad burde rettes mot historiens, estetikens og filosofiens fagtradisjoner, under mottoet *ad fontes!*

(Gripsrud 1998). Det er ingen grunn til å benekte verken at det finnes problemer med tverrvitenskapelighet eller at lesning av Kant kan være nyttig kunnskap for medievitere. Spørsmålet er om en orientering tilbake til fagtradisjonene vil føre integreringsprosjektet videre, eller legge det på is. Når tverrvitenskapeligheten er institusjonalisert i medievitenskapen, har det ikke bare skjedd fordi medier er moteriktige forskningsobjekter. Tverrvitenskapeligheten har vært knyttet til en vitenskapelig agenda, til utforsking av kommunikasjonsprosessens sammenhenger mellom produksjon, tekst og resepsjon. Det å slå seg til ro med at medievitenskapen bør være et samlokalisert sett av forskjellige fag med felles forskningsobjekter, vil innebære en retrett fra denne agendaen. Det vil samtidig være en retrett fra konsekvensene av en institusjonalisering som uansett går sin gang. Blant annet produserer den etter hvert en generasjon av forskere uten ”moderfag”; integrerings-agendaen er kanskje det nærmeste de i det hele tatt kommer en faglig plattform.

Referanser

- Alvarado, M. (1982) *Authorship, Origination and Production*. London: University of London, Institute of Education, Media analysis paper 4.
- Anderson, C. (1990) *Negotiating the Television Text: The Transformation of 'Warner Bros. Presents'*. I Thompson, R.J. & Burns, G. (red.) *Making Television: Authorship and the Production Process*. New York: Praeger.
- Bruun Andersen, M. (1988) Kan man planlegge kreativitet? – om TV-produktionsanalyse, *Mediekultur* 8.
- Barthes, R. (1977) *The Death of the Author*. I Barthes, R.: *Image – Music – Text*. London: Fontana.
- Bell, A. (1991) *The Language of News Media*. Oxford: Blackwell.
- Born, G. (1993) Against Negation, for a Politics of Cultural Production: Adorno, Aesthetics, the Social, *Screen* 34(3).
- Caldwell, J.T. (1995) *Televsuality: Style, Crisis, and Authority in American Television*. New Brunswick: Rutgers University Press.
- Corner, J. (1997) Television in Theory, *Media, Culture & Society* 19.
- Cottle, S. (1995) The Production of News Formats: Determinants of Mediated Public Contestation, *Media, Culture & Society* 17.
- Curran, J. (1996) The New Revisionism in Mass Communication Research: A Reappraisal. I Curran, J., Morley, D. & Walkerdine, V. (red.) *Cultural Studies and Communications*. London: Arnold.
- Djerf Pierre, M. (1996) *Gröna nyheter: Miljöjournalistiken i televisionens nyhetsändringar 1961-1994*. Göteborgs universitet: Institutionen för journalistik och masskommunikation.
- Dyer, R., Geraghty, C., Jordan, M., Lovell, T., Paterson, R. & Stewart, J. (1981) *Coronation Street*. London: British Film Institute.
- Dornfeld, B. (1998) *Producing Public Television, Producing Public Culture*. Princeton: Princeton University Press.
- Ekecrantz, J. (1998a) Media, Communication and Social Critique, *Nordicom Review* 19(1).
- Ekecrantz, J. (1998b) Collective Textual Action. Discourse, Representation, Dramaturgy and Public Interaction in the Media Sphere, *Nordicom-Information* 20(1-2).
- Ekström, M. (1998) När verkligheten inte duger som den är. En studie av TV-journalistikens praksis, *Nordicom-Information* 4.
- Elliott, P. (1972) *The Making of a TV series: A Case Study in the Sociology of Culture*. London: Constable.
- Fairclough, N. (1995) *Media Discourse*. London: Edward Arnold.
- Ferguson, M. & Golding, P. (1997) Cultural Studies and Changing Times: An Introduction. I Ferguson, M. & Golding, P. (red.) *Cultural Studies in Question*. London: Sage.
- Foucault, M. (1977) What is an Author?. I Bouchard, D.F. (red.) *Language, Counter-Memory, Practice: Selected Essays and Interviews by Michel Foucault*. Ithaca: Cornell University Press.
- Gans, H.J. (1980) *Deciding What's News: A Study of CBS Evening News, NBC Nightly News, Newsweek, and Time*. New York: Vintage Books.
- Gitlin, T. (1983) *Inside Prime Time*. New York: Pantheon.
- Gripsrud, J. (1995) *The Dynasty Years: Hollywood Television and Critical Media Studies*. London: Routledge.
- Gripsrud, J. (1998) Ten Years in the Field. Past, Present and Future, *Nordicom Review* 19(1).

- Hall, S. (1992) Encoding/decoding. I Hall, S., Hobson, D., Lowe, A. & Willis, P. (red.) *Culture, Media, Language: Working Papers in Cultural Studies, 1972-79*. London: Routledge.
- Helland, K. (1995) *Public Service and Commercial News: Contexts of Production, Genre Conventions and Textual Claims in Television*. Bergen: Institutt for medievitenskap, Rapport nr. 18.
- Jacobs, R.N. (1996) Producing the News, Producing the Crisis: Narrativity, Television, and News Work, *Media, Culture & Society* 18.
- Murdock, G. (1993) Authorship and Organisation. I Alvarado, M., Buscombe, E. & Collins, R. (red.) *The Screen Education Reader*. New York: Columbia University Press.
- Murdock, G. (1997) Base Notes: The Conditions of Cultural Practice. I Ferguson, M. & Golding, P. (red.) *Cultural Studies in Question*. London: Sage.
- Neale, S. (1980) *Genre*. London: British Film Institute.
- Newcomb, H. & Alley, R. (1983) *The Producer's Medium*. New York: Oxford University Press.
- Newcomb, H. & Hirsch, P.M. (1994) Television as a Cultural Forum. I Newcomb, H. (red.) *Television: The Critical View*, 5. utgave. New York: Oxford University Press.
- Nith, W. (1995) *Handbook of Semiotics*. Bloomington: Indiana University Press.
- Reeves, J.L. (1994) Rewriting Culture: A Dialogical View of Television Authorship. I Newcomb, H. (red.) *Television: The Critical View*, 5. utgave. New York: Oxford University Press.
- Saferstein, B. (1992) Collective Cognition and Collaborative Work: The Effects of Cognitive and Communicative Processes on the Organization of Television Production, *Discourse & Society* 3(1).
- Schudson, M. (1995) The Politics of Narrative Form. I Schudson, M.: *The Power of News*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Thompson, R. & Burns, G. (red.) *Making Television: Authorship and the Production Process*. New York: Praeger.
- Tulloch, J. (1990) *Television Drama: Agency, Audience and Myth*. London: Routledge.
- Tulloch, J. & Alvarado, M. (1983) *'Dr. Who': The Unfolding Text*. New York: Macmillan.
- Wilson, T. (1995) *Watching Television. Hermeneutics, Reception and Popular Culture*. Cambridge: Polity Press.
- Wimsatt, W.K. & Beardsley, M.C. (1989) The Intentional Fallacy. I Wimsatt, W.K.: *The Verbal Icon: Studies in the Meaning of Poetry*. Lexington: The University Press of Kentucky.
- Ytreberg, E. (1998) *Allmennkringkastingens autoritet: Endringer i NRK Fjernsynets tekstproduksjon, 1988-94*. University of Oslo: Dept. of Media and Communication report series 35.